

Piemērojamo tiesību aktu noteikšana saskaņā ar EK Regulu Nr.883/2004 un Nr. 987/2009 II sadaļu

Darbinieku nosūtīšanas nosacījumi un darbības veikšana divās vai vairāk ES dalībvalstīs

Iveta Suraka, VSAA Pabalstu metodiskās vadības daļas vecākā eksperte
Rīga, 25.05.2011.

Personas, uz kurām attiecas regulas Nr. 883/2004 un 987/2009

- DV pilsoņiem, bezvalstniekiem un bēgļiem kas dzīvo DV, kuri ir/bijuši pakļauti vienas vai vairāku DV tiesību aktiem, kā arī uz viņu ģimenes locekļiem un viņu apgādību zaudējušām personām (regulas 883/2004 2.pants).
- Trešo valstu valstspiederīgajiem, kā arī viņu ģimeņu locekļiem, ja viņi likumīgi dzīvo DV teritorijās un ir saistīti ar vairāk kā vienu DV (nepiemēro Dānija un Apvienotā Karaliste) – regula 1231/2010.

Attiecībā uz Šveices Konfederāciju un EEZ (Norvēģija, Īslande, Lihtenšteina) ir jāturpina piemērot regulu Nr.1408/71 un 574/72 nosacījumi līdz brīdim, kad tiks grozīti attiecīgie līgumi par jauno regulu piemērošanu (regulas 883/2004 90.pants, regulas 987/2009 96.pants).

Darbinieku nosūtīšanas mērķis

Īpašo noteikumu mērķis ir novērst to, lai uzņēmumam savus darba ņēmējus, kuri parasti ir sociāli apdrošināti šajā valstī, būtu pienākums reģistrēt sociālās drošības sistēmā citā DV, uz kuru viņi nosūtīti īslaicīga darba veikšanai.

Reģistrācija sarežģītu pakalpojumu sniegšanas brīvību, līdz ar to īpašie noteikumi uzņēmumam atļauj saglabāt situāciju, kurā tā darba ņēmēji ir reģistrēti pirmās DV sociālās drošības sistēmā, ja uzņēmums ievēro nosacījumus, kuri reglamentē pakalpojumu sniegšanas brīvību (EKT 10.02.2000. sprieduma - *Fitzwilliam Executive Search Ltd* pret *Bestuur van het Landelijk instituut sociale verzekeringen* 29.p).

Nosūtīšanas īpašie noteikumi (regulas 883/2004 12.pants)

- Darba devējs, kurš parasti veic savas darbības pirmajā DV var nosūtīt darbinieku uz citu DV veikt darbu savā uzdevumā uz laiku līdz 24 mēnešiem, un šajā periodā darbinieks var palikt sociāli apdrošināts pirmajā DV. Darbinieks nevar aizstāt citu nosūtīto personu.
- Pašnodarbināta persona var doties veikt līdzīgu darbību citā DV uz laiku, kas nepārsniedz 24 mēnešus un šajā periodā persona var palikt sociāli apdrošināta pirmajā DV.

Apliecinājums tam, ka uz personu turpina attiekties LR tiesību akti ir VSAA izsniegts A1 sertifikāts “Sertifikāts par sociālā nodrošinājuma tiesību aktiem, kas piemērojami sertifikāta saņēmējam”.

Nosacījumi darbinieku nosūtīšanai

1. Darbinieks ir sociāli apdrošināta persona Latvijā

Darbiniekam pirms nosūtīšanas ir jābūt sociāli apdrošinātai personai LR vismaz vienu mēnesi un par viņu jābūt veiktām/reģistrētām sociālās apdrošināšanas iemaksām *(AK lēmuma Nr. A2 1.punkts).*

Nosacījumi darbinieku nosūtīšanai

2. Darbs citā DV tiek veikts tā uzņēmuma labā, kas darbinieku nosūta un to starpā pastāv tieša saikne

Visu nosūtījuma laiku ir jābūt tiešām darba attiecībām starp uzņēmumu, kas nosūta darbinieku un nosūtīto darbinieku. Nosūtītajam darbiniekam ir jābūt saistītam ar uzņēmumu, kas viņu nosūta. Tieša saikne nozīmē to, ka darbinieks ir pakļauts tā uzņēmuma vadībai, kurš viņu nosūta.

Tieša saikne nozīmē, ka darba devējam ir atbildība par:

- darbinieka pieņemšanu darbā
- darba līguma noslēgšanu
- darba algas izmaksu
- darbinieka atlaišanu
- darba pienākumu noteikšanu.

(EKT spriedums 19/67 Bestuur der Sociale Verzekeringsbank v J. H. van der Vecht lietā, 354. p.; spriedumu 35-70 Manpower lietā, 18. un 19.punkts; spriedumu C-202/97 Fitzwilliams lietā, 24.punkts; AK lēmuma Nr. A2, 1.punkts)

Nosacījumi darbinieku nosūtīšanai

3. Darbinieks darbu citā DV veic īslaicīgi

Nosūtījuma paredzamais ilgums nedrīkst pārsniegt 24 mēnešus un attiecīgais darbinieks nedrīkst tikt nosūtīts, lai aizstātu citu nosūtīto personu.

Ja nepieciešams ilgāks nosūtījuma periods, tad ir jāvienojas ar DV, uz kuru darbinieks tiek nosūtīts, kompetento iestādi (*Regulas 883/2004 16.panta 1.punkts*).

Nosacījumi darbinieku nosūtīšanai

4. Uzņēmumam, kurš nosūta darbinieku, jāveic būtiska saimnieciskā darbība LR

Uzņēmumam parasti jāveic citas būtiskas darbības, nevis tās, kuras saistītas tikai ar iekšējo pārvaldību, ņemot vērā visus kritērijus, kas raksturo attiecīgā uzņēmuma darbības. Attiecīgajiem kritērijiem ir jāatbilst katra darba devēja specifikai un to veikto darbību patiesajai būtībai (*regulas 987/2009 14.panta 2.punkts*)

Uzņēmums savu darbību parasti veic kādā dalībvalstī, ja tas tajā veic reālu darbību un, ja tas šajā valstī ierasti veic ievērojamu daļu savas darbības (*Fitzwilliams sprieduma 35.p. un 45.p.*)

Nosacījumi darbinieku nosūtīšanai

Kritēriji, kas tiek ņemti vērā, izvērtējot uzņēmuma būtisku darbību:

- uzņēmuma reģistrētā biroja un administrācijas vieta
- darbinieku skaits LR uzņēmumā un citas DV uzņēmumā
- vieta, kur ir pieņemti darbā nosūtītie darbinieki
- vieta, kur ir noslēgta lielākā daļa līgumu ar klientiem
- tiesību akti, kas ir piemērojami līgumiem, ko LR uzņēmums ir noslēdzis ar klientiem un darbiniekiem
- līgumu skaits, kas realizēts nosūtītājvalstī un nodarbinātības valstī
- uzņēmuma apgrozījums Latvijā un citā DV (*AK lēmuma A2 1.punkts*).

Darbinieka un darba devēja pienākumi nosūtīšanas gadījumā

Nosūtītajam darbiniekam un viņa darba devējam ir pienākums informēt VSAA par jebkādam izmaiņām nosūtīšanas laikā, īpaši:

- Ja darbinieks netiek nosūtīts
- Ja darbība nodarbinātības valstī kaut kādu iemeslu dēļ tiek pārtraukta, izņemot īslaicīgu darbības pārtraukšanu
- Ja nosūtīto darbinieku viņa darba devējs norīko uz citu uzņēmumu nosūtītājvalstī
- Iestājas apstākļi, kas var būt par pamatu citas ES valsts tiesību aktu piemērošanai.

Darba devēja pienākumi nosūtīšanas gadījumā

Darba devējam, kas nosūta darbinieku veikt darbu citā DV, ir pienākums šim nosūtītajam darbiniekam nodrošināt nodarbinātības noteikumu izpildi un darba apstākļus, kas paredzēti attiecīgās DV tiesību aktos:

1. Maksimālo darba laiku un minimālo atpūtas laiku
2. Minimālo ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu
3. Minimālo darba algas likmi, kā arī piemaksas par virsstundu darbu
4. Noteikumus par nodrošināšanu ar darbaspēku, jo īpaši ar darbā iekārtošanas institūciju starpniecību
5. Drošību, veselības aizsardzību un higiēnu darbā
6. Aizsardzības pasākumus personām, kuras ir jaunākas par 18 gadiem, grūtniecēm, sievietēm pēcdzemdību periodā, kā arī šo personu darba un nodarbinātības noteikumus
7. Vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm, kā arī cita veida diskriminācijas aizliegumu.

(Direktīvas 96/71/EK 3.pants, Darba likuma 14.pants)

Administratīvās pārbaudes

Visa perioda laikā, kurā darbinieks ir norīkots darbā, ir iespējamās ES valstu kompetento iestāžu pārbaudes, tai skaitā VSAA, lai konstatētu, vai:

- nav beidzies nosūtīšanas periods
- ir veiktas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas
- darba devējs veic saimniecisko darbību attiecīgajā ES valsts teritorijā
- ir saglabājusies tiešā saikne starp darba devēju un darbinieku.

Darbības veikšana divās vai vairāk DV

Regulas 883/2004 13.p. un Regulas 987/2009 14. un 16.p.

Regulā ir paredzēti īpaši noteikumi personām, kas parasti ir nodarbinātas divās vai vairāk DV.

Noteikumu mērķis ir noteikt vienas valsts tiesību aktu piemērojamību.

Šādi noteikumi attiecas uz lielu skaitu darbinieku, ieskaitot pašnodarbinātas personas. Piemēram, aviokompāniju darbinieki, starptautiskā transporta darbinieki, starptautiskie kurjeri, IT, mākslas, izglītības un citu nozaru eksperti un profesionāļi, kas strādā, piemēram, 2 dienas vienā DV un 3 dienas citā DV.

Darbības veikšana divās vai vairāk DV

Persona, kas parasti veic darbību nodarbinātas personas statusā divās vai vairāk DV, ir pakļauta:

- **dzīvesvietas DV tiesību aktiem**, ja viņa būtisku savas darbības daļu veic minētajā dalībvalstī

Piemērs. Ieva dzīvo LV, viņas darba devējs ir reģistrēts Vācijā. Ieva 2 dienas strādā LV un 3 dienas strādā Vācijā. Ņemot vērā to, ka viņa 2 dienas no piecām strādā LV, Viņa veic būtisku darbības daļu LV un var palikt sociāli apdrošināta LV.

Darbības veikšana divās vai vairāk DV

- **dzīvesvietas DV tiesību aktiem**, ja viņu nodarbina vairāki uzņēmumi vai darba devēji, kuru juridiskā adrese vai uzņēmējdarbības vieta ir dažādās DV.

Piemērs. Kārlis dzīvo LV un viņam ir divi darba devēji, viens – LV, otrs – Vācijā. Vienu dienu nedēļā viņš strādā LV, pārējās 4 dienas viņš strādā Vācijā. Tā kā Kārlis strādā pie vairākiem darba devējiem, kuri reģistrēti dažādās DV, ir piemērojami dzīvesvietas valsts tiesību akti - LV.

Darbības veikšana divās vai vairāk DV

- **tās DV tiesību aktiem**, kurā atrodas tā uzņēmuma vai darba devēja **juridiskā adrese** vai **uzņēmējdarbības vieta**, kas viņu nodarbina, ja viņš neveic būtisku savu darbības daļu savā dzīvesvietas DV.

Piemērs. Lindu nodarbina uzņēmums Vācijā. Vienu dienu nedēļā viņa strādā mājās – LV, pārējo laiku viņa strādā Vācijā. Viena diena nedēļā sastāda 20% no darba laika, kas nav nozīmīga daļa, līdz ar to ir piemērojami Vācijas tiesību akti.

Darbības veikšana divās vai vairāk DV

- **dzīvesvietas DV** tiesību aktiem, ja persona veic algotu darbu divās vai vairāk DV tāda darba devēja uzdevumā, kas reģistrēts ārpus ES robežām, un ja šī persona dzīvo DV, neveicot tajā būtisku darbību.

Piemērs. Arnolds dzīvo LV, viņu nodarbina darba devējs ASV. Daļu darbu viņš veic Vācijā, daļu darba Austrijā, vienu dienu 2 mēnešos viņš strādā ASV. Saskaņā ar darbu Vācijā un Austrijā, viņam tiek piemēroti LV tiesību akti saskaņā ar regulas 987/2009 14. (11) pantu.

Kad personu var uzskatīt par parasti nodarbinātu divās vai vairāk DV?

„Parasti veic darbību nodarbinātas personas statusā divās vai vairāk dalībvalstīs” īpaši attiecas uz :

- 1) personu, kas turpinot darbību vienā DV, vienlaikus veic citu atsevišķu darbību vienā vai vairāk DV neatkarīgi no šīs atsevišķās darbības ilguma un būtības** (*regulas 987/2009 14. (5)pants*).

Šeit tiek noteikta situācija, kad tiek veikta papildus darbība dažādās DV vienlaicīgi, jo ir noslēgti vairāki darba līgumi. Otra papildus aktivitāte varētu būt veikta apmaksāta atvaļinājuma laikā, brīvdienās vai nepilna darba laika rezultātā.

Kad personu var uzskatīt par parasti nodarbinātu divās vai vairāk DV?

2) pastāvīgi veic dažādas darbības, izņemot nenozīmīgas darbības (*marginal activities*), divās vai vairāk DV neatkarīgi no darbību maiņas biežuma un regularitātes

Šī otra situācija paredz gadījumus, kad ir noslēgts viens darba līgums, persona parasti veic darbību sava darba devēja labā vairākās DV. Nav būtiski cik bieži darbība mainās, tomēr būtiski ir, lai darbība nebūtu nenozīmīga. Darbība ir nenozīmīga, ja darbinieks veic mazāk kā 5% no sava regulārā darba laika un/vai saņem mazāk kā 5% no sava kopējā atalgojuma.

Ko nozīmē būtiska darbības daļa? (Regulas 987/2009 14. (8) pants)

Ar „būtiskas darbības daļas” veikšanu DV tiek saprasts, ka persona veic kvantitatīvi būtisku visu darbību daļu šajā DV, neņemot vērā to, vai tā ir lielākā daļa no šīm darbībām. Lai to noteiktu ņem vērā sekojošus kritērijus:

- darba laiku **un/vai**
- atalgojumu

Ja mazāk nekā **25 %** no personas darba laika ir pavadīts dzīvesvietas DV un/vai, ja mazāk kā 25% no personas atalgojuma ir iegūts šajā DV, tad tas norāda uz to, ka persona neveic būtisku visu darbību daļu attiecīgajā DV.

Piemērojamo tiesību aktu noteikšanas periods

- Saskaņā ar minētajiem kritērijiem, tiek ņemta vērā plānotā situācija nākamajiem 12 mēnešiem
- Tiklīdz piemērojamo tiesību aktu noteikšana kļūst galīga (sākotnēji tā ir provizoriska uz 2 mēnešiem), lēmums paliek nemainīgs turpmākos 12 mēnešus, neskatoties uz iespējamām izmaiņām darba situācijā
- Piemērojot regulas 883/2004 13. (1.)pantu, A1 sertifikāts tiek izsniegts sākotnēji uz 12 mēnešiem.

Darbs divās vai vairāk dalībvalstīs (pašnodarbināta persona)

- Persona, kas parasti veic darbību pašnodarbinātas personas statusā divās vai vairāk DV, ir pakļauta:
- **dzīvesvietas dalībvalsts tiesību aktiem**, ja viņa **būtisku savas darbības daļu** veic šajā DV
- tās **dalībvalsts tiesību aktiem**, kurā atrodas viņas darbības **interesešu centrs**, ja viņa nedzīvo kādā no DV, kurā veic būtisku savas darbības daļu.

Regulas 883/2004 16.panta piemērošana (izņēmumi)

Divas vai vairāk DV kompetentās varas iestādes vai šo iestāžu norīkotas iestādes var vienoties par izņēmumiem no regulas 883/2004 11. līdz 15.panta atsevišķu personu vai personu kategoriju interesēs (regulas 883/2004 16.pants; spriedums C 101/83 Raad van Arbeid v P.B. Brusse lietā).

Šāda vienošanās nozīmē to, ka personai tiks piemērota vienas DV tiesību akti, lai gan saskaņā ar regulā 883/2004 paredzētajiem noteikumiem kā kompetentā valsts ir noteikta cita DV.

Vienošanos pamatā ir jābūt darbinieku interesēm un labumam.

Pārejas noteikumi - 883/2004 90.pants, 987/2009 96.pants

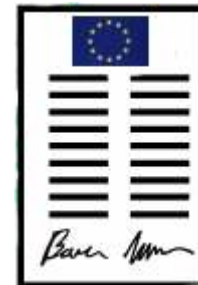
No 01.05.2010. visās situācijās, kad ir iesaistīta vismaz viena no EBTA dalībvalstīm (Lihtenšteina, Norvēģija, Īslande, Šveice), jāpiemēro regula 1408/71.

Piemērs

No 01.01.2011. Latvijā dzīvojoša persona veic darbu viena uzņēmuma labā Vācijā-50%, Latvijā-20% un Norvēģijā-30%. Uz personu attiecas regula 1408/71, piemērojami LR tiesību akti.

Personām uz rokas izsniedzamie dokumenti (*Portable documents*)

Piemērojamo tiesību aktu jomā:

→ A1 “*Sertifikāts par sociālās drošības tiesību aktiem, kas piemērojami sertifikāta saņēmējam*”
(nomaina E101 sertifikātu)

Kā pieteikties A1 sertifikātam VSAA?

- Darbinieku nosūtīšanas gadījumā, ir jāiesniedz aizpildīts iesniegums:

D11722 Iesniegums sociāli apdrošināmās personas statusa saglabāšanai Latvijā, strādājot citā ES valstī pēc nosūtījuma (A1 sertifikāta saņemšanai)

- Iesniegumam jābūt korekti aizpildītam
- Pirmo reizi pieprasot A1 sertifikātu, jāpievieno **darba līguma** ar nosūtīto darbinieku apstiprināta kopija (uz katrēm 10 darbiniekiem jāiesniedz 1 līgums) un
- **uzņēmuma līgumu** (pakalpojumu un preču realizācijas līgumu) kopijas, kas apliecina būtiskas saimnieciskās darbības veikšanu Latvijā. Pēc uzņēmuma izvēles.

Kā pieteikties A1 sertifikātam VSAA?

- Pašnodarbinātas personas nosūtīšanas gadījumā, ir jāiesniedz aizpildīts iesniegums:

D11723 Iesniegums sociāli apdrošināmās personas statusa saglabāšanai Latvijā, strādājot citā ES valstī pašnodarbinātā statusā (A1 sertifikāta saņemšanai)

- Darbības veikšanas divās vai vairāk DV gadījumā, ir jāiesniedz aizpildīts iesniegums:

D11724 Iesniegums sociāli apdrošinātās personas statusa saglabāšanai Latvijā, parasti strādājot divās vai vairākās ES valstīs (A1 sertifikāta saņemšanai)

- Iesniegumi A1 sertifikātam ir iesniedzami jebkurā VSAA nodaļā
- A1 sertifikātus izsniedz vai lēmumu par atteikumu pieņem VSAA Iemaksu nodaļa (Tilta ielā 11/1, e-pasts: iemaksas@vsaa.lv)
- Iesniegumi pieejami www.vsaa.lv

Resursi internetā

- VSAA mājas lapa
www.vsaa.lv
- ES portāls
http://europa.eu/index_lv.htm
- EK mājas lapa par sociālo drošības koordinēšanu
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=lv&catId=849>
- Administratīvās komisijas oficiālie dokumenti
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=lv&catId=868>
- Piekļuve ES tiesību aktiem
<http://eur-lex.europa.eu/lv/index.htm>

